

שימור הם עומדים אלא שהתורה קנסתו כדי שישמור על שורו], אינו משלם חצי נזק על פי עצמו, ואין גובים אותו בכבל, [ואולם אם תפס הניזוק (את השור המזיק. רבנו תם) — אין מוציאים ממנו]. ולדעת רב פפא שפלגא נוקא — ממונא [שסתם שוורים לאו בחזקת שימור אלא שהתורה חסה עליו משום שלא הועד], משלם חצי נזק על פי עצמו ומגבים אותו בכבל. והלכתא פלגא נוקא קנסא.

פרק רביעי — 'נערה שנתפתתה'; דפים מא — מב

עא. מה דינם של תשלומי אונס ומפתה כאשר מת האב קודם העמדה בדין ולאחר העמדה בדין, וכן כשבגרה קודם העמדה בדין ולאחריו?

תשלומי אונס ופיתוי — לאב. מת האב או שבגרה קודם העמדה בדין — הרי הם של עצמה. עמדה בדין ואחר כך מת האב — הרי הם של אחים. עמדה בדין ואחר כך בגרה — הרי הם של אב. מת האב — הרי הם של אחים. רבי שמעון אומר: אפילו עמדה בדין, אם לא הספיקה לגבות עד שמת האב (או עד שבגרה) — הרי הם של עצמה.

א. מפשטות המשנה משמע שהצער באנוסה מגיע לאביה. ויש גירסה אחת בדברי הראב"ד (נערה בתולה ב, יג, ובכס"מ) שהצער שייך לה כבשאר חבלות. (ע' ים של שלמה יב; אבי עזרי.)
ב. נחלקו הראשונים בתשלומי בושת ופגם, כשמת האב קודם העמדה בדין, האם הם לעצמה, כיון שהוקשו לקנס (תוס', רמב"ם ר"ד ועוד), או של האחים, שיורשים בושת ופגם כשאר ממון. (כ"ד הרמב"ן רא"ה רשב"א וריטב"א.)
עוד נחלקו במפותה, כאשר מת האב או שבגרה קודם העמדה בדין, האם גם אז תשלומיה לעצמה (רמב"ם, ריטב"א ועוד), או שמא פטור מכלום, מפני שמחלה לו בתחילה (רמב"ן רשב"א ורא"ה).

דף מב

עב. מה דינם של תשלומי אונס ומפתה ושאר קנסות, קודם העמדה בדין ולאחר העמדה בדין, לענין ההלכות דלהלן?

א. קרבן שבועה לכופר ממון לחברו ונשבע על שקר והודה.

ב. תשלומין על פי עצמו.

ג. הורשה לבניו.

א. לדברי חכמים, התובע את חברו תשלומי קנס באופן שכבר עמד בדין וחיבוהו, וכפר ונשבע על שקר והודה — חייב קרן וחומש ואשם-גזלות, כשאר כופר ממון לחברו. (ומעלה מעל — ריבה). ורבי שמעון פוטר (וכחש בעמיתו בפקדון או בתשומת יד או בגזל או עשק את עמיתו — מה אלו מיוחדים שהם ממון אף כל שהם ממון, יצאו אלו שעיקרם קנס. ואפילו בכגון אונס ומפתה שכבר עמדה בדין ובגרה ומתה, שהאב זוכה בהם מתורת ירושת-ממון ולא מתורת קנס, מ"מ כיון שעיקרן קנס פטור).
אבל אם תובע תביעת קנס קודם העמדה בדין, אפילו לחכמים פטור, שהרי יכול הלה להודות ולהיפטר, ואין כאן כפירת ממון.

התובע את חברו 'אנסת / פיתית את בתי' והלה כפר ונשבע והודה — לחכמים חייב קרבן שבועה, ואפילו

לא עמד בדין, כי תביעתו תביעת ממון היא, על בושט ופגם — שאין אדם מניח מלתבוע דבר שגם אם הלה יודה בו לא ייפטר, ותובע דבר שאם יודה בו ייפטר. ורבי שמעון פוטר, שלשיתו אין קרבן שבועה בתשלומי קנס. כל שכן בזה שתובע תביעת קנס קודם העמדה בדין, שאין אדם מניח תביעת סכום קצוב, חמשים של קנס, ותובע בושט ופגם שאינם קצובים.
בתביעת גניבה, מודה רבי שמעון שחייב קרבן שבועה, כי אין אדם מניח מלתבוע הקרן ותובע את הכפל וד' וה' שאם יודה הלה ייפטר. (תוס').

ב. אין אדם משלם קנס על פי עצמו. אבל אם עמד בדין ונתחייב, משלם על פי עצמו.
לפרש"י (כמוש"כ התוס' בדעתו. וע' באבני נזר חו"מ קפת, וצ"ע), דין זה מוסכם על הכל, הן לחכמים הן לרבי שמעון. ולפירוש התוס', לאביי בדעת רבי שמעון, אפילו אחר העמדה בדין אינו משלם על פי עצמו, שכל שלא גבה יש לו תורת קנס. מלבד באופן שעמדה בדין ובגרה ומתה, שהאב מקבל בתורת ירושה והוא ממון גמור.
תשלומי בושט ופגם וצער — לדברי הכל משלם על פי עצמו.

ג. מבואר במשנה לענין קנס של אונס ומפתה, שלחכמים אין אדם מורישו לבניו, אבל אם עמד בדין ומת — מוריש לבניו. ולרבי שמעון אפילו עמד בדין ומת — אין מוריש לבניו. ופירש רב יוסף [בשיטת רבה], שגזרת הכתוב היא באונס ומפתה, שלא זיכתה תורה לאב אלא משעת נתינה (ונתן האיש השכב עמה לאבי הנעך...), אבל שאר קנסות משעמד בדין ממון גמור הוא להורישו לבניו. ואף באונס ומפתה, דוקא באב אמר רבי שמעון, אבל לגבי הבת יש זכיה גמורה בשעת העמדה בדין, הלכך אם עמדה בדין ובגרה ומתה — אביה יורש אותה.

לפירוש ר"י הלבן (עתוס' ב"ק עב. ולעיל לה: ויש אומרים כן בדעת הרמב"ם, כנזכר למעלה) כל הקנסות מלבד אונס ומפתה אדם מוריש לבניו, ורק לענין קרבן שבועה אמרו שפטור כשלא עמד בדין, כיון שהיה יכול להודות ולהיפטר ואינו דומה לפקדון ותשומת-יד.

דף מג

עג. א. בת הניזונית מן האחים לאחר מות אביה — מעשה ידיה למי? ומה הדין במעשה ידיה ובמציאתה שקדמו למיתת האב?

ב. מה דינן של שאר זכויות-ממון של האב בבתו, לאחר מיתתו — כגון קנסות וחבלות?
ג. כתובת בת קטנה ונערה — למי?

א. בת הניזונית מן האחים — לדברי רב ששת, מעשה ידיה שלהם, כדין האלמנה הניזונית מנכסי יתומים, שמעשה ידיה שלהם. (ותקנת חכמים היא, אבל מדאוריתא מעשה ידיה שלה. תוס'). ואילו רב ושמואל ורב יוסף סוברים שמעשה ידיה לעצמה. (והתנחלתם אתם לבניכם אחריהם — אותם לבניכם ולא בנותיכם לבניכם, מגיד שאין אדם מוריש זכות בתו לבנו).

מר בר אמימר אמר בשם נהרדעי: הלכה כרב ששת. ורב אשי אמר: הלכה כרב. וכן העלו בגמרא להלכה. בת שאינה ניזונית מן האחים, משמע ודאי שאין מעשה ידיה שלהם לדברי הכל, ואפילו העדפה. (עפ"י אבני נזר אה"ע שז).
מעשה ידיה ומציאתה שקדמו למיתת האב — לכל הדעות הרי הם של אחים.

ב. פיתוי הבת, קנסות וחבלות (כגון שפצעה בפניה, שנפחתה מדמי מכירתה השייכים לאב) — אין אדם מורישם לבניו, והרי הם של עצמה.